

Eesti Keskkonnaühenduste Koda, Päästame Eesti Metsad MTÜ ja ja Fridays for Future Eesti (MTÜ Loodusvõlu)

Taustainfo kliimakindla majanduse seaduse eelnõu juurde
05.09.2024

Lühiülevaade kliimakindla majanduse seaduse eelnõus seatud Eesti kliimaeesmärkide ebapiisavusest

Kliimakindla majanduse seaduse eelnõus seatud eesmärgid ei võimalda Eestil täita Pariisi kokkuleppega võetud ega Euroopa inimõiguste konventsioonist ja ÜRO mereõiguse konventsioonist tulenevaid kohustusi. On selgusetu, kuidas ja mille alusel on Kliimaministeerium välja arvanud Eesti üldised ja sektorite kasvuhooonegaaside (KHG) heitkoguste vähendamise eesmärgid.

Eelnõus seatud kliimaeesmärgid ei ole kooskõlas Pariisi leppega ega kaitse kliimamuutuste eest

Eesti on Pariisi kokkuleppega ühinedes võtnud kohustuse hoida globaalse temperatuuri tõus tuntuvalt alla 2 kraadi võrreldes tööstusrevolutsioonieelse ajaga ja pingutada, et hoida seda 1,5 kraadi piires. Ka [Riigikohus on öelnud](#), et Eesti riigile tuleneb põhiseadusest kohustus anda oma proportsionaalne panus Pariisi kokkuleppe eesmärkide täitmisele.

Seletuskirja järgi on eesmärkide seadmisel toetunud *“Pariisi kokkuleppe raames võetud kohustustele, mida täidetakse ELi õigusaktide kohaselt”*, kuid Eesti on Pariisi kokkuleppe osaline ka EL-ist eraldiseisvalt. **ELi kliimaeesmärkide täitmine ei tähenda tingimata, et Eesti täidaks Pariisi kokkuleppes tulenevaid kohustusi.** Näiteks Hollandi kõrgeim kohus leidis 2019. aastal Urgenda kohtuasjas, et kuigi riigi 2020. aasta kliimaeesmärk (20% KHG heite vähendamist) oli kooskõlas EL tollase ametliku kliimaeesmärgiga aastaks 2020, ei olnud see piisav Pariisi kliimaleppe täitmiseks, mistõttu rikkus riik inimõiguste kaitse kohustusi.

ELi kliimaeesmärkide täitmisest ei piisa Pariisi leppe täitmiseks

Hetkel kehtivad ELi kliimaeesmärgid (heitmete vähendamine 55% võrra aastaks 2030 ning kliimanetraalsuse saavutamine aastaks 2050) ei ole Pariisi kokkuleppega kooskõlas, sest need ei taga piisavalt kiiret heitmete vähendamist vastavalt leppes sätestatud põhimõtetele nagu ühine, kuid erinev vastutus ja arenenud riikide, kelle hulka kuuluvad ELi riigid, kohustus kiiremini heitmeid vähendada. Euroopa Keskkonnaameti 2023. a lõpus avaldatud [uuringu](#) kohaselt ei ole Euroopa Liit praeguste meetmetega kursil, et saavutada isegi ELi 2030. aastaks seatud KHG heite vähendamise eesmärk.

Selleks, et tagada KHG heitkoguse vähendamise eesmärkide kooskõla Pariisi kokkuleppega, tuleb välja arvutada vastav ELi KHG eelarve ehk KHG heitmete kogus, mille paiskumisel atmosfääri jääks globaalne soojenemine 1,5 kraadi piiresse. Pariisi kokkuleppes ei ole konkreetset valemit maailma KHG eelarve jagamiseks erinevate riikide vahel, kuid seal on lisaks temperatuuritõusu piiramise numbritele kirjas eelnevalt nimetatud põhimõtted, mida on võimalik ja tuleb arvutustes arvesse võtta.

Euroopa Kliimamuutuste Teadusnõukogu (ESABCC ehk *European Scientific Advisory Board on Climate Change*) pakkus oma 2023. a [raportis](#) välja erinevad ELi KHG eelarved perioodiks 2030–2050. **ESABCC hinnangul ei ole ELi 2030. a eesmärk ega välja pakutud ELi KHG eelarve kooskõlas Pariisi kokkuleppega.** Sellega parema kooskõla (mitte täieliku kooskõla!) saavutamiseks peaks EL heitmeid vähendama aastaks 2030 70% võrra ehk oluliselt rohkem praegusest eesmärgist ning vähendama oma heitmeid perioodil 2030–2050 ettepanekust rohkem.

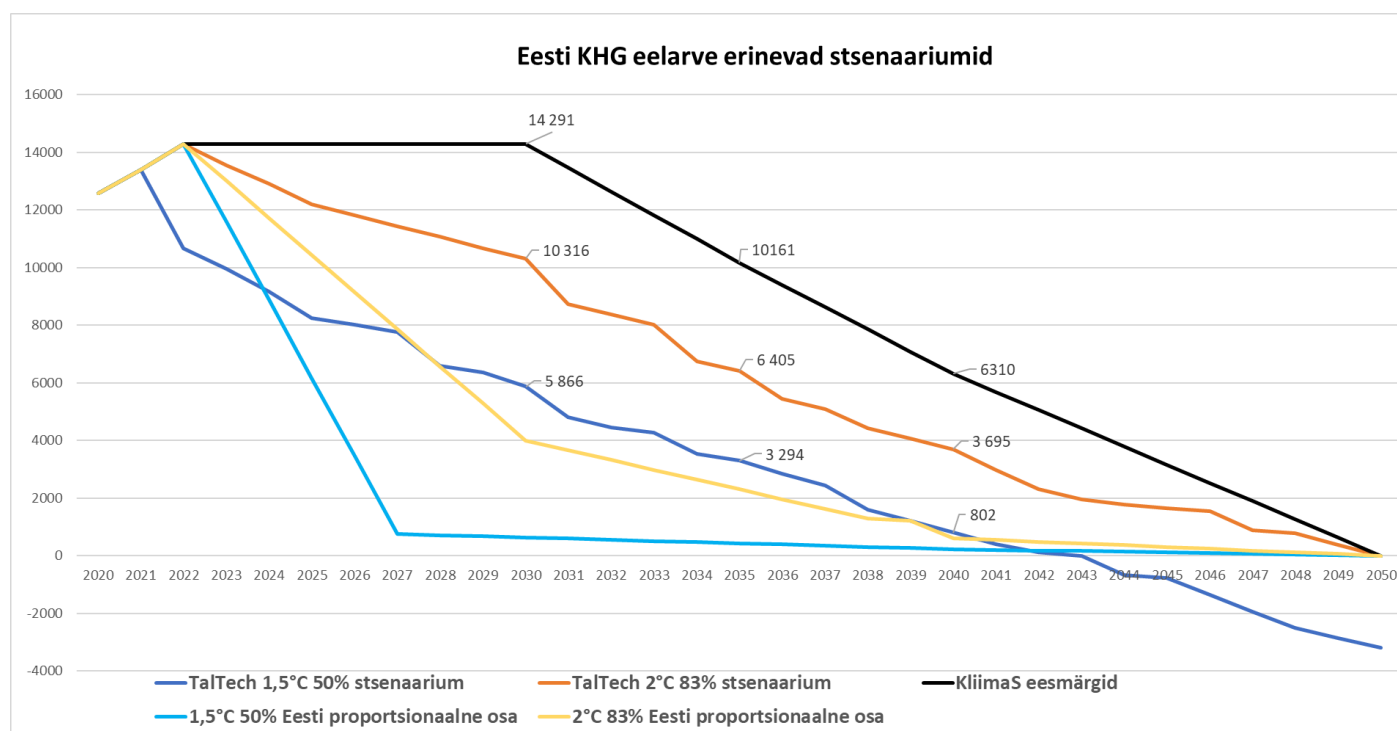
Kasvuhoonegaaside eelarve on oluline Eesti kliimaeesmärkide seadmisel

Et Eesti kliimaeesmärgid oleksid kooskõlas Pariisi kokkuleppega, tuleb samuti välja arvutada Eesti KHG eelarve, mille puhul jääks globaalne soojenemine 1,5 kraadi piiresse. Praegu sellist arvutust eelnõu materjalides ei ole. Kliimaministeerium viitab seletuskirjas TalTechilt tellitud [uuringule](#), milles arvutati erinevatest kriteeriumitest lähtuvalt välja mitu versiooni Eesti KHG eelarvest erinevate globaalse soojenemise tasemete kohta (Tabel 1), kuid **eelnõu koostamisel pole uuringust lähtunud**. Uuringu järgi saab Eesti proportsionaalne ehk elanike arvu järgi jagatud osa maailma KHG eelarvest läbi lähiaastatel, kui Eesti ei vähenda oma KHG heidet kiiresti enne seda.

	Eesti proportsionaalne osa maailma KHG eelarvest elanike arvu järgi			TalTech Eesti KHG eelarve stsenaariumid			KliimaS eelnõu eesmärgid
	50%	67%	83%	50%	67%	83%	
1,5°C	76	61	45	116	94	70	281
2,0°C	205	174	136	315	268	210	

Tabel 1. Eesti erinevate KHG eelarvete ning kliimakindla majanduse seaduse eelnõus seatud kliimaeesmärkide KHG heitmete kogused 2020. a alguse seisuga (Mt CO₂ekv). TalTechi uuring ja EKO arvutused.

Nii 1,5 kui 2 kraadi KHG eelarve piiresse jäämiseks peaksid TalTechi arvutatud trajektoore järgi Eesti heitmed oluliselt vähenema juba 2030. aastaks ning kiiresti ka pärast seda (joonis 1). 1,5 kraadi süsinikueelarve TalTechi stsenaarium eeldab heitmete vähenemist juba 2022. aastal ning jätkuvat kiiret vähenemist, kliimanutraalsuse saavutamist aastal 2043 ning pärast seda negatiivseid heitmeid ehk väga ulatuslikku kasvuhoonegaaside sidumist.

Joonis 1. Eesti kasvuhoonegaaside eelarve erinevad stsenaariumid (kt CO₂ekv). Graafikul on näidatud erinevad TalTechi uuringu erinevate stsenaariumite ning kliimakindla majanduse seaduse eesmärkide kasvuhoonegaaside vähendamise trajektooreid (eeldusel, et eesmärkidenä seatud aastate vahel väheneb heide lineaarselt). Allikas: EKO arvutused TalTechi uuringu ja kliimakindla majanduse eelnõu materjalide põhjal.

Eelnõu aga näeb ette, et 2030. aastal võivad Eesti heitmed olla 2022. a tasemel ning pärast seda vähenevad senistest eesmärkidest aeglasemas tempos. See tähendab, et optimistlike eelduste kohaselt (heitmed ei kasva kuni aastani 2030 ja sealt edasi vähenevad lineaarselt vahe-eesmärkide vahelistel perioodidel) on kliimakindla majanduse seaduse eelnõus sätestatud eesmärkide KHG eelarve vähemalt 281 miljonit tonni, mis jääb TalTechi uuringus arvatud 2 kraadise soojenemise 50% (315 mln t) ja 67% (268 mln t) tõenäosustega eelarvete vahele ning oleks 4,7 korda suurem Eesti proportsionaalsest osast maailma 1,5 kraadi soojenemise 67% tõenäosusega KHG eelarvest.

Kui kõik riigid lähtuksid Eestiga sarnasest KHG eelarvest, viiks see vähemalt 3-kraadise keskmise temperatuuri tõusuni, millel on katastroofilised tagajärjed inimkonnale. Keskkonnaühenduste hinnangul ei ole Eesti nii suur KHG eelarve mingilgi moel kooskõlas Pariisi kokkuleppega.

Veel probleeme eelnõus seatud kliimaeesmärkidega:

- **Kliimaministeriumi väidab alusetult, et olemasolevate tehnoloogiatega ei ole võimalik heidet kiiremini vähendada.** 2030. aastaks on eelnõus seatud eesmärk vähendada KHG heitmeid 59% võrreldes 1990. a, kuid seletuskirja kohaselt vähenevad 2030. aastaks KHG heitmed taastuvenergia eesmärkide saavutamisel tervelt 66%. Sealjuures on taastuvenergia eesmärkide seadmisel arvestatud praegu kasutusel olevate tehnoloogiatega ega pole eeldatud näiteks süsiniku sidumise rakendamist. Lisaks vähendaks nt uue õlitechase käivitamata jätmise või mõne vanema õlitechase sulgemine oluliselt KHG heitmeid ning ei nõuaks uute tehnoloogiate rakendamist.
- Eesmärkide seadmisel tuleb arvestada, et **Pariisi kokkulepe nõuab, et iga osalisriik panustaks ja pingutaks maksimaalselt ning vähendaks KHG heitmeid võimalikult kiiresti** (art 4 lg 1 ja lg 3). Seejuures eeldatakse arenenud riikidelt – nagu Eesti – teistest kiiremat tegutsemist (vt ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni art 4 lg 2 punkt a ja konventsiooni lisa 1). Seega ei ole igal juhul põhjendatud seada väiksema ambitsiooniga kliimaeesmärk kui meie võimekus tegelikult lubaks.
- **Eesti taganeb varasemalt seatud kliimaeesmärkidest:**
 - 1) Riiklikus energia- ja kliimakavas (REKK) seatud eesmärgist vähendada Eesti KHG heitmeid 70% aastaks 2030. Eelnõus on selle asemel 59%. Varem vastuvõetud kliimaeesmärkidest taganemine tähendaks ELi nõuete rikkumist – Energialiidu Juhtimismääruse artikli 14 lõike 3 järgi on REKKis lubatud seada vaid “sama suurt või ulatuslikumat eesmärgipüstitust” võrreldes viimases REKKis seatuga.
 - 2) Strateegias “Eesti 2035” on KHG heitmete eesmärk aastaks 2035 8 miljonit tonni, eelnõuga lõdvendatakse seda aga enam kui 2 miljoni tonni võrra ehk 10,2 miljoni tonnini.
- Põlevkiviõlisektorile ette nähtud heitmete kasv vähemalt kuni 2035. aastani ja sektori tegevuse plaanitud jätkumine ka pärast 2040. aastat on vastuolus Eesti õiglase ülemineku kavas ja Eesti taastekavas sätestatud eesmärgiga lõpetada põlevkivi kasutamine õli tootmiseks hiljemalt aastal 2040. **Sellest eesmärgist taganemine võib tuua kaasa Eestile osa ELi rahastuse kaotamise**